

Onderzoek EenVandaag ism VNG: Gemeenten in de problemen door toestroom aanvragen huishoudelijke hulp

8-1-2020

Samenvatting

Gemeenten in de problemen door toestroom aanvragen huishoudelijke hulp

Er is een run ontstaan op huishoudelijke hulp via de gemeente in 2019. Nu zien gemeenten aanvragen zo sterk toenemen dat andere zorg in het gedrang dreigt te komen. Dit blijkt uit onderzoek van EenVandaag onder 149 gemeenten in samenwerking met de VNG.

'We vrezen bezuinigen op vervoer en sport om al die huishoudelijke hulp te kunnen betalen. We hebben grote zorgen of we nog wel de ondersteuning aan inwoners kunnen geven die ze écht nodig hebben', schrijft een gemeente.

'Slechte maatregel'

De reden dat veel meer mensen dan voorheen huishoudelijke hulp aanvragen bij de gemeente is dat het kabinet heeft bepaald dat er sinds begin vorig jaar geen inkomensafhankelijke eigen bijdrage meer hoeft te worden betaald. Voor iedereen die het huishouden niet meer zelf kan doen - ongeacht je inkomen - is er hulp beschikbaar tegen een tarief van 19 euro per maand. Dat is geregeld in de Wet Maatschappelijke ondersteuning (Wmo); gemeenten zijn verantwoordelijk om die uit te voeren.

De ondervraagde gemeenten vinden dit massaal een slechte maatregel (94 procent) omdat het nu voor iedereen aantrekkelijk is om een beroep op de gemeente te doen. Volgens hen is dit in strijd met het uitgangspunt van de Wmo, namelijk dat mensen zich zo lang mogelijk op eigen kracht moeten redden en dán pas aankloppen bij de gemeente.

Grote groep nieuwe aanvragers

Door het aantrekkelijke tarief ziet 96 procent van de gemeenten in 2019 een stijging van de aanvragen voor huishoudelijke hulp. Bij de helft gaat het om een toename tussen de 5 en 15 procent. Bij de andere helft ligt dit nog hoger en en bij sommige gemeenten loopt de stijging zelfs op tot 70 of 80 procent:

'Wij zien een toename van 60 procent in aanvragen voor huishoudelijke hulp, waardoor we hieraan als gemeente ruim 3 miljoen meer kwijt zijn.'

Acht van de tien (82 procent) deelnemende gemeenten zien in 2019 een nieuwe groep aanvragers binnenkomen. Ze hebben de indruk dat die groep vooral bestaan uit hogere inkomens (42 procent). Voor hen is de gemeente nu goedkoper dan een particuliere hulp. Omdat inkomen geen rol meer speelt kunnen zij hen niet weigeren.

Hogere inkomens goedkoper uit

'Scheelt me 100 euro per maand'

Een tweede onderzoek onder de leden van het EenVandaag Opiniepanel bevestigt dit beeld. Eén op de vijf mensen in de Wmo met een hoger inkomen, die eerder zelf hun huishoudelijke hulp betaalden, stapte vorig jaar over naar de gemeente, vanwege het nieuwe goedkope tarief.

Een panellid zegt daarover: *'Ik heb mijn eigen hulp opgezegd. Ik zou wel een dief van mijn eigen portemonnee zijn als ik nu geen aanvraag bij de gemeente indien, dat scheelt me meer dan 100 euro per maand.'*

Tweederde (64 procent) van de ondervraagde gemeenten zegt dat het budget onvoldoende is om alle goedgekeurde huishoudelijke hulp van 2019 te financieren. Eén op de drie (33 procent) heeft onvoldoende aanbod van huishoudelijke hulpen om de toename op te vangen.

Bezuinigen op andere voorzieningen

Om de tekorten op te vangen zoeken veel gemeenten naar geld in andere potjes. Driekwart (72 procent) maakt zich zorgen dat ze zoveel uitgeven aan huishoudelijke hulp dat dit ten koste gaat van andere voorzieningen. Zo melden ze dat sport- en culturele projecten worden stopgezet, en dat er bezuinigingen komen op bijvoorbeeld vervoer en de zorg zelf. Door bijvoorbeeld minder uren schoonmaak aan te bieden, of door wassen en strijken uit het pakket te halen.

Reactie minister en VNG

Als het aan de gemeenten in het onderzoek ligt is de echte oplossing: teruggaan naar de inkomensafhankelijke eigen bijdrage. 90 procent zou dit graag zien. Want dat is volgens hen echt de enige manier om die enorme groei tegen te gaan en te zorgen dat de hulp terecht komt bij de mensen die dat écht nodig hebben.

Reactie minister De Jonge: 'Gemeente moet gesprek aangaan'

Minister De Jonge van Volksgezondheid zegt dat de inkomensafhankelijkheid van de bijdrage er heel bewust uit is gehaald. *'Het helpt heel veel mensen om hun kosten voor zorg te blijven betalen. Maar ik zie ook dat in sommige gemeenten het aantal Wmo-aanvragen enorm toeneemt.'*

'Uit uw enquête blijkt dat 42 procent van de gemeenten zegt dat hogere inkomens er meer gebruik van maken. Heeft dat te maken met een heel erg gemakkelijke verstreking van Wmo-voorzieningen? Ga het goeie gesprek aan en ga kijken of mensen recht hebben op die voorziening.'

Reactie Vereniging Nederlandse Gemeenten:

'Dit onderzoek toont aan dat de invoering van het abonnementstarief zorgt voor een forse aanzuigende werking. Hierdoor komen de Wmo-budgetten van gemeenten nog verder onder druk te staan'. De VNG roept het Rijk om gemeenten te compenseren: 'Maatregelen die door het Rijk worden genomen en financiële consequenties voor gemeenten hebben, moeten volledig worden gecompenseerd.'

Vragenlijst en uitslagen

Sinds 1 januari 2019 is de eigen bijdrage voor iedereen die gebruik maakt van maatwerkvoorzieningen binnen de Wmo hetzelfde, het zogenaamde abonnementstarief. Heeft dit tarief invloed op de aanvragen die in uw gemeente binnen komen voor huishoudelijke hulp? Zijn er dit jaar meer of minder aanvragen en van wie zijn die? Hoe gaat uw gemeente in de praktijk met de nieuwe situatie om en slaagt u erin om alle voorzieningen te financieren of niet?

Iedereen dezelfde eigen bijdrage

Het abonnementstarief was in 2019 maximaal 17,50 euro per 4 weken. Voorheen was de eigen bijdrage inkomensafhankelijk, en kon deze oplopen tot enkele honderden euro's bij de hogere inkomens.

Vindt u het een goede of een slechte maatregel om iedereen dezelfde eigen bijdrage van 17,50 te laten betalen?

Goede maatregel 3%

Slechte maatregel 94%

Weet niet / geen mening 3%

Waarom vinden de gemeenten het een slechte maatregel?

- 'De beperkte beschikbare middelen wil je als gemeente kunnen inzetten voor de meest kwetsbare groepen. Met deze maatregel werkt het Rijk in de hand dat mensen die het voorheen zelf konden oplossen, nu een beroep doen op de gemeente (aanzuigende werking).'

Toename door vast tarief

- 'De invoering van het abonnementstarief staat haaks op de uitgangspunten van de eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid. Het bemoeilijkt de taak om die mensen die hun hulp, ondersteuning of aanpassing zelf kunnen regelen, te stimuleren dat ook daadwerkelijk te doen. Het jaagt de gemeente op nog hogere zorgkosten.'

De volgende vragen zijn voorgelegd aan wethouders of medewerkers die aangeven dat ze huishoudelijke hulp als maatwerkvoorziening hebben binnen hun gemeente. N=129.

In dit onderzoek willen we vooral weten of het abonnementstarief invloed heeft op het aantal aanvragen voor huishoudelijke hulp in 2019.

Wat is van toepassing op uw gemeente als u kijkt naar het aantal aanvragen voor huishoudelijke hulp in 2019: ziet u een toename of een afname als gevolg van het abonnementstarief, ziet u een toename of afname om een andere reden, of ziet u vrijwel geen verschil ten opzichte van 2018?

U kunt meerdere antwoorden geven als dat van toepassing is.

Ik zie een toename als gevolg van het abonnementstarief 96%

Ik zie (ook) een toename om een andere reden 27%. Hierbij wordt vooral de vergrijzing genoemd.

Aanvragen huishoudelijke hulp stijgen flink

Indien toename ten gevolge van abonnementsstarief:

U heeft aangegeven dat u een toename ziet ten gevolge van het abonnementsstarief.

Met hoeveel procent is het aantal aanvragen voor huishoudelijke hulp in 2019 toegenomen ten opzichte van 2018 ten gevolge van het abonnementsstarief?

Als u het niet precies weet kunt u een schatting geven.

Minder dan 5 procent 2%

Tussen de 5 en 10 procent 22%

Tussen de 10 en 15 procent 25%

Tussen de 15 en 20 procent 19%

Tussen de 20 en 25 procent 13%

Meer dan 25 procent 15%

Weet niet / geen mening 4%

De toename kan wel oplopen tot 60, 70 of 80 procent of een verdubbeling van het aantal aanvragen, zeggen sommige deelnemers in de open antwoorden.

- 'Wij zien een toename van 60 procent in aanvragen voor huishoudelijke hulp, waardoor we hieraan als gemeente ruim 3 miljoen meer kwijt zijn.'

Wie doet aanvragen

We willen nu weten of het abonnementsstarief effect heeft op wie er een aanvraag doet voor huishoudelijke hulp als maatwerkvoorziening, of dat het geen effect heeft.

Ziet u in 2019 (ook) een andere groep mensen dan voorheen die een aanvraag doet voor huishoudelijke hulp door de invoering van het abonnementsstarief of ziet u geen verschil?

Ik zie (ook) een andere groep aanvragers in 2019 82%

Ik zie (vrijwel) geen verschil 7%

Weet niet / geen mening 11%

In de open vragen wordt vooral verwezen naar hogere inkomens die die van hun 'recht' op het abonnementsstarief gebruik maken.

Vaak hadden ze eerder een particuliere (zwarte) hulp, maar een snelle rekensom leert hen dat ze nu bij de gemeente goedkoper uit zijn. De gemeente heeft geen grond om hen te weigeren. Dus worden de meeste aanvragen gewoon toegewezen en er maken (veel) meer mensen gebruik van dan in 2018.

- 'Vaak hadden deze mensen al jaren een particuliere hulp, maar rekenen ze uit dat ze die hulp nu beter goedkoop via de gemeente kunnen betrekken. Ze betaalden mogelijk voorheen 17,50 per uur en nu betalen ze dat bedrag per 4 weken.'

'Recht' op huishoudelijke hulp

-'Er zijn inwoners die eerder af zagen van deze Wmo-voorziening vanwege de hoge eigen bijdrage. Zij gaven aan dan zelf wel iets te regelen. We krijgen nu opeens meldingen met de strekking: mijn dochter of ander familielid kan het niet meer aan etc. Dit waren dus inwoners die eerder zelf iets hadden geregeld en nu voor het abonnementstarief terugkeren of voor het eerst contact opnemen met de gemeente.'

-'Bij het keukentafelgesprek wordt wel gevraagd naar de eigen kracht van de cliënt, ook de financiële eigen kracht. De cliënt geeft dan in de gesprekken aan dat dat geen invloed heeft, en dat men er recht op heeft.'

Heeft u een indruk van de inkomens van de huishoudens van de nieuwe soort aanvragers in 2019, ziet u opvallende overeenkomsten of niet?

Het zijn vooral lagere inkomens (tot 20.000 euro) -

Het zijn vooral middeninkomens (20.000-40.000 euro) 17%

Het zijn vooral hogere inkomens (meer dan 40.000 euro) 42%

Ik zie geen opvallende overeenkomsten 3%

Weet niet / geen mening 38%

Verandering keukentafelgesprekken

Toegangsbeleid

We willen nu weten of de invoering van het abonnementstarief invloed heeft op de 'keukentafelgesprekken'. Ervaart u hierdoor een verandering in deze gesprekken of niet?

Ik ervaar een verandering 41%

Ik ervaar (vrijwel) geen verandering 29%

Weet niet / geen mening 29%

Gemeenten zeggen over de keukentafelgesprekken:

-'Inwoners zijn goed geïnformeerd. Hierdoor weet men goed wat de rechten en plichten zijn. Wijzen op de eigen verantwoordelijk is nu feitelijk onmogelijk geworden. Men vraagt nu huishoudelijke hulp bij de gemeente, en tevens de traplift, die men eerder niet wilde vanwege de eigen bijdrage!'

-'Het gesprek dat wordt gevoerd is moeilijker. De inwoner gaat niet meer uit van de eigen mogelijkheden, maar van de oplossing namelijk in de vorm van goedkope huishoudelijke hulp.'

Meer toewijzingen

Krijgen er in 2019 door de invoering van het abonnementstarief meer of minder mensen huishoudelijke hulp toegewezen als maatwerkvoorziening dan in 2018 of is dat ongeveer gelijk?

- Veel meer mensen 74%
- Een beetje meer mensen 20%
- Ongeveer gelijk 3%
- Een beetje minder mensen -
- Veel minder mensen -
- Weet niet / geen mening 3%

Indien meer toewijzingen door het abonnementstarief:

U heeft aangegeven dat er meer toewijzingen voor huishoudelijke hulp zijn in uw gemeente door het abonnementstarief.

Met hoeveel procent is het aantal toewijzingen voor huishoudelijke hulp in 2019 toegenomen ten opzichte van 2018 door het abonnementstarief?

Als u het niet precies weet kunt u een schatting geven.

- Minder dan 5 procent 2%
- Tussen de 5 en 10 procent 29%
- Tussen de 10 en 15 procent 26%
- Tussen de 15 en 20 procent 15%
- Tussen de 20 en 25 procent 14%
- Meer dan 25 procent 10%
- Weet niet / geen mening 4%

Onvoldoende geld en hulpen

Aanbod huishoudelijke hulp

Heeft u voldoende of onvoldoende aanbod van huishoudelijke hulpen om de toename op te vangen?

- Voldoende 59%
- Onvoldoende 33%
- Weet niet / geen mening 8%

Financiering huishoudelijke hulp

De eigen bijdrage voor maatwerkvoorzieningen voor midden- en hoge inkomens is met ingang van 2019 dus lager dan in 2018. Om gemeenten te compenseren voor de inkomstenderving en een mogelijke aanzuigende werking is er 145 miljoen aan het gemeentefonds toegevoegd.

Heeft uw gemeente met de beschikbare middelen voldoende of onvoldoende budget om alle gehonoreerde aanvragen voor huishoudelijke hulp in uw gemeente in 2019 te financieren?

- Voldoende 15%
- Onvoldoende 64%
- Dat weet ik nog niet 19%
- Geen mening 2%

Zorgen over andere voorzieningen

'Ik maak me zorgen dat we dit jaar zoveel geld uitgeven aan huishoudelijke hulp dat het ten koste gaat van andere voorzieningen.'

Mee eens 72%

Mee oneens 13%

Weet niet / geen mening 15%

Gemeenten uiten hun zorgen over hun budgetten:

'We gaan hierdoor over onze begroting en hebben erg veel moeite om die de komende jaren rond te krijgen.'

'Dit betekent echt een versobering van de zorgvoorzieningen. In de praktijk: maatwerkvoorzieningen kun je niet van de een op de ander dag wegsnijden. Daarom vallen de grootste klappen bij de organisatie die van een gemeentelijke subsidie afhankelijk zijn. Veelal maatschappelijke organisaties actief in het zogeheten voorliggende veld, die laagdrempelige zorg bieden waar geen indicatie voor nodig is. Ook vaak organisatie die voor een deel op vrijwilligers draaien. Erg pijnlijk om die te moeten korten op subsidie.'

'We hebben bijvoorbeeld minder budget voor onderwijs achterstanden beleid en er is ook minder ruimte voor sport en cultuurverenigingen.'

Wijzen op eigen verantwoordelijkheid

Wat voor maatregelen nemen of overwegen gemeenten om kosten huishoudelijke hulp betaalbaar te houden?

***Strakker selecteren aan keukentafel.** Gemeenten proberen mensen bij de keukentafelgesprekken toch aan te moedigen om in hun eigen netwerk naar een huishoudelijke hulp te zoeken, of die zelf te betalen als ze dat kunnen. Gemeenten zeggen bijvoorbeeld: *'We geven aan dat er wachtlijsten zijn. Sommige aanvragers kunnen dan toch een eigen oplossing regelen of accepteren dat het huis minder schoon zal zijn.'*

***Huishoudelijke hulp anders inrichten.** Gemeenten zoeken naar creatieve oplossingen. Gemeenten zeggen bijvoorbeeld: *'We starten in 2020 met een was- en strijkservice als algemene voorziening. Daardoor kan het aantal uren voor HH omlaag en kunnen we weer een inkomensafhankelijke bijdrage heffen.'*

'We zullen het komend jaar, als dat nodig is, minder uren huishoudelijke hulp gaan toekennen om te kunnen voldoen aan de vraag en de toereikendheid van het budget.'

'Thuishulporganisaties kunnen sinds juni van dit jaar de grote vraag naar huishoudelijke hulp niet meer aan. Zij zijn daardoor genooddaakt om minder uren zorg (2 i.p.v. 3 uur) te bieden voor nieuwe aanvragers.'

Bezuinigingen in 2020

* Korten op andere voorzieningen zoals vervoer en woningaanpassingen, sportvoorzieningen.

Gemeenten zeggen bijvoorbeeld:

-'Voor woningaanpassingen of hulpmiddelen laten we mensen langer een bijdrage betalen dan voorheen.'

-'grote bezuinigingen op gemeentelijke taken.'

-'OZB verhoging.'

Ondervraagden maken zich zorgen voor 2020 omdat ze verwachten dat er dan nog meer aanvragen komen. Als ze moeten gaan schuiven met budgetten vrezen sommigen dit ten koste kan gaan van voorzieningen voor de meest kwetsbaarste inwoners, voor wie de Wmo volgens hen in de eerste plaats bedoeld is.

-'Ik maak me ernstig zorgen over de betaalbaarheid/houdbaarheid en dan met name of er voldoende hulp blijft voor kwetsbare inwoners.'

-'Het aantal cliënten is in 2019 geleidelijk gestegen. Ik verwacht in 2020 een veel groter financieel effect omdat de nieuwe cliënten dan het gehele jaar gebruiken maken van de hulp bij het huishouden. Aangezien we ons geld maar een keer uit kunnen geven zal dat ten koste gaan van iets anders...'

Liever inkomensafhankelijk

Deze vraag is beantwoord door alle deelnemers aan het onderzoek, ongeacht of ze huishoudelijke hulp als maatwerkvoorziening hebben.

Als u zelf zou mogen kiezen, wat heeft dan uw voorkeur voor de toekomst:

Voor iedereen dezelfde eigen bijdrage van maximaal 17,50 voor maatwerkvoorzieningen 4%

Een inkomensafhankelijke eigen bijdrage voor maatwerkvoorzieningen 90%

Weet niet / geen mening 6%

EenVandaag Opiniepanel

Over dit onderzoek

Het onderzoek onder de gemeenten is gehouden van 19 december 2019 tot 7 januari 2020. Het is uitgevoerd door de redactie van het EenVandaag Opiniepanel en door de VNG verspreid onder de Nederlandse gemeenten. In totaal reageerden 149 gemeenten. Het onderzoek is ingevuld door wethouders Zorg of (beleids)medewerkers betrokken bij de Wmo. Het bestond uit een kwantitatief en een kwalitatief deel (open vragen).

De uitslagen zijn gepresenteerd in de tv-uitzending van EenVandaag op 8 januari 2020. De graphics uit de uitzending zitten als bijlage achter deze rapportage. Uitslagen mogen met bronvermelding door derden gebruikt worden.

Een tweede onderzoek werd uitgevoerd onder de leden van het EenVandaag Opiniepanel. Hieraan deden ruim 2000 mensen mee die gebruik maken van maatwerkvoorzieningen binnen de Wmo. Het is uitgevoerd van 27 december 2019 tot 6 januari 2020. Het EenVandaag Opiniepanel bestaat uit ruim 65.000 leden. Zij beantwoorden vragenlijsten op basis van een online onderzoek.

Contact: onderzoeker Petra Klapwijk petra.klapwijk@eenvandaag.nl

De resultaten van het EenVandaag Opiniepanel worden gepresenteerd door Gijs Rademaker en Joyce Boverhuis in EenVandaag (ma-za 18:15 uur, NPO1)

